

روانشناسی تربیتی و تاثیر آن در امر آموزش

سید موسی طباطبایی^۱ و فریده قادری^۲

۱ عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور سمنان- گروه روانشناسی و علوم تربیتی

۲ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه پیام نور واحد سمنان

چکیده

یکی از مهم‌ترین رشته‌های است که به بحث و بررسی پیشرف‌های درسی و نارسائی‌های تحصیلی یادگیرندگان می‌پردازد به عبارتی روان‌شناسی تربیتی شاخه‌ای از علم روان‌شناسی است هدف آن کمک به دست‌اندرکاران تربیت در بر خورد درست با مسائل آموزشی و تربیتی است. تربیت معادل اصطلاح انگلیسی education است که گاهی نیز به پرورش ترجمه شده است در هر حال تربیت عبارت است از جریانی منظم و مستمر که هدف آن کمک به رشد جسمانی، شناختی، روانی، اخلاقی و اجتماعی یا به طور کلی رشد شخصیت افراد در جهت کسب هنجارهای مورد پذیرش جامعه و نیز کمک به شکوفا شدن استعداد های آنهاست. به این ترتیب معنی کلی تری می‌یابد و از آنجا که نظام تربیتی نظامی گسترده است، روان‌شناسی تربیتی در بد و تاسیس عمده زمینه‌های تربیتی را شامل می‌شود، اما با رشد سایر حوزه‌های روان‌شناسی حیطه عمل آن محدود تر گشته و تنها مسائل تربیتی مربوط به شرایط آموزشی و آموزش را شامل شد.

واژه‌های کلیدی: روانشناسی تربیتی، افت تحصیلی، یادگیری

مقدمه

از زمانی که «ویلهلم وونت (willhelm wundt)» در سال ۱۸۷۹ آزمایشگاه روان شناسی خود را در دانشگاه رایپزیک تاسیس نمود همه پژوهشهایی که از آن پس در مورد مسائل رشد آدمی تفاوت فردی هوش انگیزش یاد آوری و فراموشی ارزشیابی تحصیلی شیوه های یادگیری و هر نوع پژوهشی که با آموزش و پرورش ارتباط داشته است انجام گرفتند ستون اصلی روانشناسی تربیتی را تشکیل می دهند نخستین کتاب روان شناسی تربیتی که به وسیله ترندایک (thorndike, E.L) در سال ۱۹۱۳ انتشار یافت به تحقیق در مورد طبیعت و فطرت آدمی تفاوتهای فردی و فانونهای یادگیری پرداخت و مسائل آموزشی را با روش های علمی توصیفی و آزمایشی مورد بررسی قرار داد.

تعریف روانشناسی تربیتی:

روانشناسی تربیتی عبارت از بررسی اصول و قواعد روانشناسی و تطبیق آنها در جریان های تربیتی است یکی از اموری که در روانشناسی مورد بحث قرار میگیرد احتیاجات اساسی جسمی و روانی افراد است از جمله احتیاجات اساسی چنانچه خواهیم دید احتیاج به ارتباط و تعلق به گروه می باشد.

افراد در دوره های مختلف زندگی برای حفظ موقعیت اجتماعی خویش نیاز به گروه دارد تعلق به گروه چه در فامیل هم سنها چه میان همکاران و چه در میان دوستان در حفظ حیثیت اجتماعی افراد کاملاً موثر است معلم با توجه به این امر باید مرافبت نماید که وضع اجتماعی هر یک از اطفال در صنف و مکتب مشخص باشد به مجرد اینکه مشاهده کرد طفل تنها بسر می برد یا از گروه طرد شده است باید به بررسی علل آن بپردازد و برای سازش دادن آن طفل به وضع دیگران اقدام کند در مورد آموزش نیز اصولی از قبیل اصل آمادگی اصل فعالیت و مانند آنها مورد توجه روانشناسان است معلم باید ابتدا این اصول را فراگیرد و بعد آنها را در موقعیت های مختلف آموزش چه در صنف و چه در خارج از صنف به کار بندد.

موضوع روانشناسی تربیتی:

چون هدف از روانشناسی تربیتی فهم درست تعلیم و تربیت است لذا موضوع این علم را سه عنصر عمده تعلیم و تربیت تشکیل می دهد که عبارت اند از:

1- یادگیرنده یا شاگرد

2- محیط یادگیری

3- عملیه یادگیری یا آموزش

یادگیرنده: در حقیقت یادگیرنده است که اساس روانشناسی تربیتی قرار می گیرد بدون یادگیرنده نه معلمی در کار است و نه روانشناسی تربیتی مقصد از یادگیرنده همان موجودی است که پیام طفل یا جوان موضوع بحث ما را تشکیل می دهند و هدف تعلیم و تربیه جز این نیست که همین موجود به حد اعلائی انکشاف خود برسد یعنی اینکه نیرومن و سالم بار آید پس روانشناسی تربیتی در اصل امکانات رشد همه جانبه یادگیرنده و مطالعه و بررسی می نماید معلم در پرتو اساسات روانشناسی تربیتی می تواند شاگردانش را چنانچه لازم است هدایت و رهنمایی نماید. که از لحاظ جسمی، فکری، اخلاقی، اجتماعی و غیره چنانکه لازم است به حد اعلائی انکشاف همه جانبه خود برسد.

محیط یادگیری: عملیه یادگیری وقتی تحقق می یابد که یادگیرنده و محیط یادگیری فراهم باشد محیط یادگیری شامل همه اشیاء و حالاتی است که یادگیرنده را در عملیه یادگیری کمک می کند فقر و غنای محیط یادگیری مستقیماً بر عملیه یادگیری اثر می گذارد مثلاً مواد درسی وسایل آموزشی شرایط داخلی صنف شرایط محیط مکتب آ و هواو همچنین معلم دانش معلم شخصیت وی مهارت مسلکی و پیش آمد وی با شاگردان و طرزالعمل تربیتی وی همه چیزهایی اند که چگونه که چگونگی کیفی آموزش و مداج شد یادگیرنده را تعیین می کند و نا این روانشناسی تربیتی تمام این موثرات را تحت عنوان محیط آموزش مطالعه می کند و معلم در پر اساسات روانشناسی تربیتی هتر می تواند شاگردانش را رهنمایی و هدایت نماید تا زمینه رشد همه جانه شان فراهم گردد.

عملیه یادگیری: در پرتو تحقیقات روانشناسی انسان ه موفقیت‌های زیادی دست یافته که این موفقیت‌ها زمینه‌های خوبی برای تعلیم و تربیت محسوب می‌شود و روانشناسی تربیتی اصول و اساساتی را که روانشناسی عمومی به میان آورده است در جهت رشد و انکشاف استعدادها و سلوک و شخصیت‌یادگیرنده به کار می‌برد بر معلم است که این اصول و اساسات را چنانچه روانشناسی تربیتی مورد بررسی قرار می‌دهد به نفع یادگیرنده در جهت انکشاف کیفیت محیط آموزش مورد استفاده قرار دهد.

استفاده از روانشناسی در امر تعلیم:

برای معلمی که آشنا به اصول روانشناسی اشد خیلی آسان است که به درجه استعداد و توانائی‌های شاگردان پی برده مطابق ذوق و فهم آنها درس را تعدیم کند و علاوه بر آن که در طول مدت درس مواظبت نظم صنف و دقت شاگردان است و پس از اتمام درس نیز از قیاقه آنها کافی یا ناکافی بودن توضیحاتی که داده است دریابد. به عبارت دیگر به یک نگاه به چهره ای شاگردان درک نماید که کدام یک از شاگردان درس را فهمیده و کدام یک نفهمیده است گذشته از این معلم می‌تواند از وسایل سمعی و بصری استفاده کند یعنی بعضی قسمت‌های درس را به طور زبانی بیان کند و برخی را به وسیله نوشتن ه شاگردان بفهماند.

استفاده از روانشناسی در امر پرورش:

اطفالی هستند که ظاهراً خیلی ی ادب و بد رفتار اند و توجه معلمان در آنان اثر نداشته و خودسر شناخته می‌شوند. عضی معلمان په علت اینکه اطفال تحت تربیتشان قابل اصلاح نمی‌باشند آنها را به حال خود او می‌گذارند ولی معلمی که از قوانین روانشناسی آگاه است کوشش می‌کند په علل کسالت و کج خلقی طفل پی برده و با دقت او را تحت نظر بگیرد تا بتواند راه درمان و کسالت روحی او را پیدا نماید. ممکن است طفل روحاً خسته باشد، شاید از طرف معلم یا رفقای مکتبی یا پدر و مادرش آزرده گیلهایی داشته میدانند چه طور او را تشویق و به کار اندازد نست ه اطفال حساس نباید بی مورد کوچکترین خشونت‌ی را روا داشت زیرا یک اخطار برای مدت زیادی آنها را آزرده و در نتیجه خسته و بی حوصله می‌سازد بالعکس با مختصر مهربانی می‌توان کج خلق ترین اطفال را به اطاعت واداشت.

روانشناسی اسلامی چیست؟

علمی است با قدرت کاربرد سازی دستورات رفتاری اسلام (فقه) و دستورات معرفتی اسلام (عرفان) و دستورات اخلاقی اسلام (صفات) بطوریکه انسان شدن، انسان بودن وانسان ماندن برای همه بشریت آسان و کاربردی و راهبردی شود تئوری جدیدی است با قابلیت اسلام را بعنوان یک ایدئولوژی نوین از نگاه تخصص روانشناسی بررسی کردن وایده‌هایش را بکار بردن.

یعنی عملی ساختن کلام نقلی و کلام عقلی اسلام بصورت روزمره و مفید با روشهای کاربردی روانشناسی روز و یعنی تبدیل واژگان آسمانی قرآن به معرفت، رفتار و اخلاق انسانی قابل اندازه گیری و از طریق تستهای روانشناسی یعنی به الفعل درآوردن غنایم تربیتی ائمه اطهار در جوامع مدرن بشر امروز و فردا.

یعنی الهام گیری از اصول و فروع دین اسلام و بکارگیری آنها در ادبیات تعلیم و تربیت انسانی و ادغام در اصول روانشناسی مدرن یعنی همساز کردن دستورات انسان ساز اسلام با روشها و تکنیکهای مدرن روانشناسی و بلعکس هماهنگ نمودن اصول روانشناسی با ابعاد معرفتی، رفتاری و اخلاقی اسلامی یعنی به چالش کشیدن روانشناسی مدرن امروز در پاسخگویی به نیازهای معنوی بشر امروز و فردای یعنی بازسازی هویت و شخصیت انسان امروز و فردا با تغییر و اصلاح ابعاد معرفتی، رفتاری و اخلاقی اویعنی تولید علمی نوین در فرهنگ تربیتی انسان امروز و پرورش متخصصین روانشناسی اسلامی بعنوان برترین و آخرین رسالت تربیتی الهی که مجهز به ابزار کاربردی علم روانشناسی روز میباشد.

روانشناس اسلامی کیست؟

متخصص در بکارگیری علم روانشناسی و دین اسلام برای تربیت انسانی کامل برای عصر جدید کسی است که مدرک لیسانس و بالاتر روانشناسی مدرن را دارا باشد و از اصول آن برای کاربردی کردن ارزشهای معرفتی، رفتاری و اخلاقی اسلام طبق الگو و غالب راهبردی (چیست؟ کیست؟...) استفاده کند.

کسی است که به درجه عالمی یا روحانی معمم و بالاتر حوزه اسلامی رسیده باشد و از اصول آن برای معنوی سازی اصول روانشناسی مدرن و کاربردی کردن معارف و فقه و صفات اسلامی استفاده نماید.

روانشناسی است که تحصیلات دانشگاهی لیسانس و بالاتر در هر رشته ای داشته و دارای مرام اسلامی و مجهز به علم، اخلاق و رفتار اسلامی باشد و بخواهد در تعلیم و تربیت انسانها نقش داشته باشد.

کسی است که دارای نگرش واقع بینانه و آرمان گرایه برای رشد و تعالی انسانها باشد و برای رفع نیازهای تربیتی انسان، استفاده از قرآن، روایات و احادیث پیامبر و ائمه اطهار بهره مند گردد.

کسی است که توانمندی او در تصحیح و تربیت اسلامی و روانشناختی در حوزه معرفت، رفتار و اخلاق به اثبات اساتید فنون تعلیم و تربیت اسلامی و روانشناسی رسیده باشد.

کسی است که داوطلب فعالیت در تولید علم روانشناسی اسلامی باشد و از اصول راهبردی این علم جهت کاربردی سازی فقه عرفان و اخلاق اسلامی تبعیت کند.

کسی است که تجربه، علم و عمل مشاوره ای و تربیتی در حوزه آموزش و پرورش داشته باشند. و روانشناسی اسلامی را بعنوان علم و یا تئوری موثر پذیرفته باشد.

کسی است که بتواند با تبعیت از الگو و غالب کاربردی و راهبردی روانشناسی اسلامی به تحقیق و گزارش کتبی یافته هایش بپردازد.

کسی است که داوطلب تحقیق در تعدادی از واژگان اسلامی برای کاربردی کردن آن ها باشد و با رعایت غالب کاربردی روانشناسی اسلامی توانایی جستجو در منابع معتبر مکتوب و الکترونیک را داشته باشد.

کسی است که تمایل به وقت گذاری و جمع آوری اطلاعات اسلامی و روانشناسی را داشته باشد و بتواند اطلاعاتش را در غالب تولید علم روانشناسی اسلامی ارائه کند.

کسی است که قادر، عالم، مایل و حاضر باشد پژوهش گری در اصول فقه اسلامی، عرفان اسلامی و صفات فضیله و رذیله باشد و در غالب تولید علم روانشناسی اسلامی مطالب را کاربردی نموده مکتوب و ارائه نماید.

موانع روانشناسی اسلامی کدامند؟

- نبودن این علم و عدم شناخت نخبگان و فرهیختگان نسبت به اهمیت و ضرورت این علم
- عدم اعتماد بنفس علما و دانشمندان اسلامی و روانشناسان در تولید علمی جدید و کاربردی بنام روانشناسی اسلامی
- ناتوانی علمای دینی و اسلامی در شناخت و وقوف به علم روز روانشناسی
- عدم حضور علمای دینی در کلاسهای روانشناسی و دانشجویان روانشناسی در حوزه های علمیه علماء اسلامی
- عدم وجود دانشگاه و دانشکده علوم روانشناسی اسلامی در کشورهای اسلامی و فقدان اساتید این علم نوین
- وجود دیدگاه نمی توانیم و نمی شود در بین دانشگاهیان و حوزوی ها در شروع، ادامه و پایان کار تولید علمی نوین بنام روانشناسی اسلامی
- فقدان علاقه و انگیزه به تعلیم اسلامی و تربیت موثر انسانی در بین صاحب نظران و صاحب قلمان جهان امروز
- نبودن یک سیستم یا کمیته یا ستاد یا فرهنگستان یا متولی برای تولید و غربال صحیح علوم اسلامی و روانشناسی در غالب کاربردی سازی علم روانشناسی اسلامی
- فقدان حضور فعالان و نخبگان و علم اسلام و روانشناسی در صحنه تولید علم و فن آوری تربیتی
- ضعف و ناتوانی مدرسین و مشاورین و مدیران تعلیم و تربیت در خلاقیت و نوآوری جهت اقدام به تولید و نشر علمی نوین

همچون روانشناسی اسلامی

• عاداتها و باورهای غلط و سنتی قبلی در اذهان و رفتارهای مدرسین و مشاورین تعلیم و تربیت نسبت به پیدایش و تولید علوم جدید همچون روانشناسی اسلامی

• وسعت فراگیر تبلیغات غیر اسلامی غرب و شرق در اسلام زدایی جهان و ناتوانی علوم روز و حس ناباوری علمای اسلامی در تولید و نشر فن آوری جدید برای تعلیم و تربیت نیروی انسانی.

• عدم وجود ارگانهای دولتی و خصوصی برای حمایت های اداری و مالی برای متولیان تولید علم و فن آوری جدید مخصوصا روانشناسی اسلامی

• عدم تبعیت اساتید اسلامی از یک چهار چوب راهبردی پویا در ارائه مطالب تربیت اسلامی.

• فقدان وجود تعامل بین علمای اسلامی و روانشناسی در تشکیل مجامع ادغام روانشناسی و اسلام در کاربردی سازی هر دو علم و تولید علم جدید بنام روانشناسی اسلامی

• مشغول بودن علمای اسلامی و روانشناسی به تامین معاش و مصرفی شدن آنها در استفاده از علوم جدید و قدیم

• پرکردن اوقات فراغت جوانان با رسانه های جمعی و عدم برنامه ریزی صحیح برای استفاده بهینه از وقت و توانمندیهای نخبگان جوان در تولید علم و فن آوری نوین مثل روانشناسی اسلامی

• فقدان خودباوری و نگاه علمی به تولید علم و فن آوری جدید در بین علمای اسلامی و روانشناسان مسلمان

• عدم وجود سازمان و تشکیلات اداری منظم و مدون برای برنامه ریزی اجرا و ارزشیابی فعالیتهای تولید علم و فن آوری مخصوصا روانشناسی اسلامی

• اطلاع رسانی کم یا ضعیف از فعالیتهای علمی و تولید علم جدید روانشناسی اسلامی از طریق رسانه های جمعی و پرهزینه بودن همه انواع تبلیغات و درج آگهی مخصوصا در کارهای علمی و تخصصی که اجازه تبلیغات هم ندارند.

• فقدان حمایت کافی سازمانهای دولتی و خصوصی از نخبگان علم آفرینی و کارآفرینی مخصوصا حمایت های مالی و مدیریتی راهکارهای تولید و انتشار روانشناسی اسلامی بصورت راهبردی و کاربردی قدم به قدم

قدم اول - آشنا شدن با روانشناسی اسلامی و پذیرش آن بعنوان راهی جدید در تعلیم و تربیت انسانی نوین

قدم دوم: انتخاب یکی از واژگان اسلامی و بکارگیری آن با استفاده از اصول روانشناسی مدرن در زندگی روزمره شخصی

قدم سوم : لیست نویسی پاسخهای کاربردی متعدد به هر یک از سئوالات زیر

۱ -چیسست؟ ۲- کیست؟ ۳- موانع کدامند؟ ۴- راهکارها کدامند؟

۵ -بکارگیری مکرر راهکارها تا نهادینه شدن واژه منتخب در زندگی خود و دیگر مخاطبان.

قدم چهارم: باور پیدا کردن نسبت به کاربردی و مفید بودن روانشناسی اسلامی با تجربه های موفق مکرر از طریق قدم سوم

قدم پنجم: اطلاع رسانی از کاربردی بودن این علم جدید به دیگر دوستان ، فامیل همکاران و مخصوصا علما و نخبگان اسلامی و روانشناسی

قدم ششم : تماس و ارتباط با دیگر فعالان در زمینه تولید علم روانشناسی اسلامی و مشارکت در هماهنگ کردن فعالیتهای

قدم هفتم : پیدا کردن منابع معتبر مثل قرآن ، کتب روایات و احادیث پیامبر وائمه اطهار (ع) و علماء و دانشمندان اسلامی و روانشناسی و استفاده از این منابع در جهت لیست نویسی پاسخها در غالب ۱- چیسست ؟ ۲- کیست ۳- موانع کدامند ؟ ۴- راهکار کدام اند

قدم هشتم : مرتب و منظم کردن پاسخها در غالب راهبردی (چیسست ؟ کیست ، موانع ، راهکارها ...) و تایپ کردن مفیدترین و کاربردی ترین آنها

قدم نهم: کپی و زیراکس کردن چند نسخه از این پاسخهای غربال و مکتوب شده وارائه برای نظرنهایی به کمیته یا متولیان تولید علم روانشناسی اسلامی

قدم دهم : پی گیری تا نهایی شدن این مکتوبات توسط کمیته یا متولیان تولید علم روانشناسی اسلامی .

واژه روان شناسی، ترجمه psychology است. این کلمه مشتق از دو کلمه یونانی و به معنای علم روح یا علم نفس است.

روان‌شناسی یکی از ارکان مهم تعلیم و تربیت است که به مطالعه علمی رفتار و فرایندهای ذهنی می‌پردازد و روان‌شناسی تربیتی امروزه به عنوان تعلیم و تربیت تجربی و یا شاخه‌ای از روان‌شناسی کاربردی شناخته شده است.

روان‌شناسی تربیتی، هنر یا علم؟!

از آنجا که روان‌شناسی تربیتی به آموزش و یادگیری در موقعیت تعلیم و تربیت اختصاص یافته است و علم و تمرین در آن نقش مهمی دارد، دانش مربوط به حوزه‌های علمی این رشته از نظریه و پژوهش ناشی از کار روان‌شناسان تربیتی و همچنین تجارب علمی معلمان استخراج شده است و بحث‌های جدی در رابطه با این موضوع که تا چه میزان آموزش بر پایه علم استوار است، در برابر این موضوع که چه حد بر اساس هنر است، مطرح می‌گردد.

به عنوان یک علم، هدف روان‌شناسی تربیتی فراهم آوردن دانش‌های پژوهشی است که شما بتوانید به صورت مؤثر از آنها در کلاس استفاده نمایید. اما دانش ناشی از علم به تنهایی نمی‌تواند تمام موفقیت‌هایی را که در تدریس با آن مواجه هستید را تضمین نماید و این جایی است که تدریس، یک هنر در نظر گرفته می‌شود.

الف. ویلیام جیمز

بعد از تدوین اولین درسنامه روان‌شناسی با عنوان "اصول روان‌شناسی" به ارائه چندین سخنرانی با موضوع گفتگو با معلمان پرداخت. جیمز، خاطرنشان ساخت که روان‌شناسی آزمایشگاهی اغلب نمی‌تواند به ما بگوید که چگونه به‌طور اثربخش به کودکان آموزش دهیم. او بر اهمیت مشاهده تدریس و یادگیری در کلاس‌ها به منظور بهبود آموزش تأکید داشت. یکی از توصیه‌های وی این بود که معلمان برای کمک به رشد ذهنی کودکان باید درس را از نقطه‌ای شروع کنند که کمی فراتر از سطح دانش و فهم کودک باشد.

ب. جان دیویی

دومین پیشگام در شکل‌گیری روان‌شناسی تربیتی، جان دیویی است که نقش بسزایی در کاربرد علمی روان‌شناسی داشت. دیویی، اولین آزمایشگاه روان‌شناسی تربیتی را در سال ۱۸۹۴ در دانشگاه شیکاگو در ایالات متحده امریکا راه‌اندازی کرد. نخستین ایده او این بود که به کودک به عنوان یادگیرنده‌ای فعال بنگریم، قبل از دیویی، اعتقاد بر این بود که کودکان باید ساکت در صندلی‌های خود بنشینند و منفعلانه و طوطی‌وار مطالب را یاد بگیرند. در حالی که او معتقد بود که کودکان از طریق عمل کردن به بهترین شکل یاد می‌گیرند.

ما مدیون این ایده او هستیم که در آموزش باید کودک را به صورت کلی در نظر گرفت و بر انطباق او با محیط تأکید کرد. او اعتقاد داشت که کودکان را نباید تنها با موضوع‌های تحصیلی مورد آموزش قرار داد بلکه باید آنها یاد بگیرند که چگونه فکر کنند و با دنیای بیرون از مدرسه انطباق یابند. به‌ویژه وی فکر می‌کرد که کودکان باید یاد بگیرند که چگونه مسائل را حل کنند.

دیویی، این ایده آزادمنشانه را زمانی مطرح کرد که کیفیت آموزش تنها برای عده کمی از کودکان، به‌ویژه پسران خانواده‌های مرفه، مطرح بود. وی یکی از روان‌شناسان و مربیان بانفوذ بود که بر آموزش مناسب برای همه کودکان گروه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و قومی اصرار داشت.

پ. ادوارد ثرندای

سومین پیشگام این عرصه از علم که می‌توان او را آغازگر تأکید بر سنجش و اندازه‌گیری و ارتقای شالوده علمی یادگیرندگان دانست. ثرندایک، عنوان کرد که یکی از مهمترین تکالیف مدرسه، پرورش مهارت‌های استدلال کردن در کودکان است. او مطالعه علمی آموزش و یادگیری را بنیان نهاد. به‌ویژه این باور را تقویت کرد که روان‌شناسی تربیتی باید بنیان علمی داشته و به شدت بر اندازه‌گیری مبتنی باشد.

روش او برای مطالعه یادگیری، هدایت‌کننده روان‌شناسی تربیتی در طول نیمه اول قرن بیستم بود. در روان‌شناسی امریکایی، رویکرد بی.اف. اسکینر که بر اساس باورهای ثرندایک بنا نهاده شده بود، تأثیر شگرفی بر روان‌شناسی تربیتی در دهه‌های میانی قرن بیستم گذاشت. دیدگاه رفتاری او، دربرگیرنده تلاش‌های وی برای تعیین دقیق بهترین شرایط یادگیری بود.

روان‌شناسی پرورشی یا تربیتی، یکی از درس‌های باسابقه دانشگاه‌های ایران است. پیشینه تألیف کتاب درسی برای این درس در سطح دانشگاه به سال ۱۳۱۷ باز می‌گردد و نخستین مؤلف و بانی تدوین کتاب برای درس روان‌شناسی پرورشی در سطح دانشگاه، دکتر علی‌اکبر سیاسی استاد سابق دانشگاه تهران است.

اهداف روان‌شناسی تربیتی

روان‌شناسی تربیتی، بیشتر حاصل جمع دو علم روان‌شناسی و تربیت است. شناختی که از روان‌شناسی به دست می‌آید در فعالیت‌های کلاس درس و مدرسه مورد استفاده قرار می‌گیرد. این علم، یک علم پیچیده است و در دین، فلسفه و روان‌شناسی محض که شامل مطالعات آزمایشگاهی روی حیوانات است، ریشه دارد. از آنچه ذکر شد، می‌توان هدف‌های ویژه روان‌شناسی تربیتی را به اختصار این‌گونه بیان نمود:

الف. فراهم کردن اطلاعات و شناخت‌های عملی یا کاربردی

بینش در معنای کامل اصول روان‌شناسی تربیتی (شناخت، آگاهی و فهمیدن)، نه برای حفظ کردن یا به‌خاطر سپردن، بلکه به عنوان ابزاری که در آموزش و پرورش موثر، مورد استفاده قرار می‌گیرد. شناخت جنبه‌های مختلف رشد و تکامل و اثرهای محیطی آن. آشنایی با مفاهیم فنی برای کسب توانایی شناخت ادبیات شغلی، به منظور برقراری ارتباط با همکاران و درک بهتر مسائل حرفه‌ای در معلمی.

ب. مهارت‌ها و توانش‌ها

مهارت در انتخاب، ساختن و کاربرد وسایل و فنون خاص ارزشیابی درسی و رشدی محصلان. توانایی هماهنگ ساختن کوشش‌های مدرسه با اصول رشد و تکامل محصلان. توانایی برانگیختن محصلان به حداکثر تلاش در رسیدن به هدف‌های مطلوب.

پ. ایجاد گرایش‌ها، رغبت‌ها و درک (ارج‌گذاری)

شناخت محصل به عنوان یک ارگانیزم در حال رشد و تکامل، شناختن و درک ارزش و مقام او و اعتقاد نامحدود به اینکه محصل می‌تواند، رشد کند. یک ذهن باز و انتقادی نسبت به روش‌شناسی و درک نقش تحقیق در اصلاح آموزش و پرورش. رغبت فزاینده در روان‌شناسی یادگیرنده و کاربرد آن در کلاس. هدف غایی روان‌شناسی تربیتی عبارت است از، توانا ساختن معلم در کاربرد مفاهیم و اصول روان‌شناختی در اصلاح عمل آموزش و پرورش.

محتوای روان‌شناسی تربیتی

دانش روان‌شناسی تربیتی، دارای اهمیت اساسی در حل مسائل تدریس و تربیت است. این علم یک رشته علمی مشخصی است که دارای نظریه‌های مخصوص به خود، روش‌های پژوهش، مسائل و فنون خاص خویش است. این علم دارای پنج وظیفه اساسی است که عبارتند از: انتخاب هدف‌های تدریس و تربیت، شناخت ویژگی‌های شاگرد، شناختن و به‌کار بردن نظریه‌های مربوط به فرایند یادگیری و رشد، انتخاب و به‌کارگیری روش‌های تدریس و تربیت و ارزشیابی یادگیری و رشد شاگردان.

کاربرد روان‌شناسی تربیتی

روان‌شناسی تربیتی می‌تواند در شناخت تفاوت‌های موجود میان یادگیرنده‌ها به یاری ما بشتابد. از آنجا که هر یادگیرنده، شخصی منحصر به فرد و یگانه است، آگاهی داشتن از تفاوت‌های فردی یادگیرندگان برای آموزش اثربخش و کارآمد ضروری است. روان‌شناسی تربیتی در شناخت و درک فرایندهای یادگیری و ماهیت دانش‌ها و مهارت‌هایی که انتظار داریم یادگیرندگان کسب کنند، به ما کمک می‌کند. روان‌شناسی تربیتی می‌تواند در بخش آموخته‌های یادگیرندگان و روش‌های تهیه ابزارهای سنجش کارآمد به ما کمک کند.

نتیجه‌گیری :

پژوهش در این رشته علمی روی فرایندهایی که اطلاعات، مهارت‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌ها به وسیله آنها بین آموزگاران و دانش‌آموزان در کلاس انتقال می‌یابند و بر کاربردهای اصول روان‌شناسی در کاربست‌های آموزشی تأکید دارد. این پژوهش‌ها، به خط مشی‌های آموزشی، برنامه‌های توسعه حرفه‌ای و مواد آموزشی شکل می‌دهد.

تحقیق علمی، عینی، منظم و آزمون‌پذیر است. این ویژگی‌ها احتمال اینکه تحقیق براساس باورها، عقاید و احساسات شخصی مبتنی باشد را کاهش می‌دهد. روش علمی، شامل مراحل از قبیل مفهوم‌سازی مساله، جمع‌آوری داده‌ها، استخراج نتایج و بازبینی پژوهش و نظریه می‌باشد.

روش‌های پژوهش در روان‌شناسی پرورشی شامل دو دسته پژوهش‌های کمی و کیفی می‌باشند. عمده‌ترین روش‌های پژوهش کمی، روش همبستگی و روش آزمایشی هستند. از آنجا به این دو روش کمی می‌گویند که در آنها به متغیرهای مورد مطالعه ارزش عددی داده می‌شود تا از لحاظ آماری تحلیل‌پذیر شوند، فلسفه زیربنای روش‌های پژوهش کمی، اثبات‌گرایی است. اما عمده‌ترین روش‌های پژوهش کیفی از این قرارند: موردپژوهشی، بررسی میدانی، قوم‌نگاری (مردم‌شناسی) و زمینه‌یابی. در پژوهش‌های کیفی معمولاً از فنون مشاهده، مصاحبه و بررسی خاطرات استفاده می‌گردد. اطلاعات به‌دست آمده با این روش‌ها، عمدتاً جنبه کلامی دارند نه عددی. همچنین در این روش‌ها، به جای تأکید بر نتایج یا فرآورده‌های یک فعالیت، بیشتر فرآیندهای آن فعالیت مورد مطالعه قرار می‌گیرد، فلسفه زیربنای روش‌های پژوهش کیفی، پس‌اثبات‌گرایی است. مراحل انجام پژوهش در روان‌شناسی پرورشی شامل طرح سؤال، بیان فرضیه، جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل داده‌ها و وضع قوانین و نظریه‌هاست. بنابراین هدف نهایی علم، کشف و وضع قوانین و نظریه‌های علمی است. پس به‌طور خلاصه می‌توان موضوعات پایه‌ها یا ارکان اصلی روان‌شناسی تربیتی را در هفت محور زیر مورد توجه قرار داد:

- قوانین و عوامل مؤثر در فرایند یادگیری
- ویژگی‌های یادگیرنده یا تربیت‌شونده
- موضوع یادگیری یا پیام متنی
- موقعیت یادگیری یا شرایط انتقال پیام
- روش‌های تعلیم و تربیت
- ویژگی‌های مربی
- ارزیابی و ارزش‌سنجی.

منابع:

۱. حجازی، الهه؛ رستگار، احمد؛ جهرمی، حسن. (۱۳۸۷). "الگوی پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی ریاضی: نقش اهداف پیشرفت و ابعاد درگیری تحصیلی". *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، شماره ۲۸، ۲۹-۴۶.
۲. خدام، حمیرا؛ کلاگری، فاطمه. (۱۳۸۸). "تأثیر آموزش کارگاهی مهارت‌های مدیریت زمان بر میزان کاربرد آن به وسیله سرپرستان". *پژوهش پرستاری*، ۴ (۲ و ۱)، ۶۳-۶۹.
۳. سیف، دیبا؛ لطیفیان، مرتضی؛ بشاش، لعیا. (۱۳۸۵). "رابطه خودنظم‌دهی انگیزش با راهبردهای یادگیری و پیشرفت تحصیلی در درس ریاضی". *مجله روان‌شناسی*، ۱۰(۱)، ۱۰۶-۱۲۲.
۴. صالحی، محمد؛ عنایتی، ترانه. (۱۳۸۸). "ارتباط مؤلفه‌های اصلی استراتژی‌های مطالعه و یادگیری با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی مازندران". *فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۲ (۳)، ۱۴۵-۱۶۲.
۵. معینی‌کیا، مهدی. (۱۳۹۰). "مطالعه رابطه مستقیم و غیرمستقیم کیفیت خدمات اصلی و پشتیبانی یادگیری از طریق راهبردهای انگیزش برای یادگیری با پیشرفت تحصیلی دانشجویان آموزش از دور". رساله دکتری، مرکز تحصیلات تکمیلی دانشگاه پیام نور. تهران، ایران.

1. Arnold, E. & Pulich, M. (2004). Improving productivity through more effective time management. *The Health Care Manager*, 23(1), 65-70.

2. Artino, A.R. (2009). Online learning: Are subjective perceptions of instructional context related to academic success? *The Internet and Higher Education*, 12(3, 4), 117-125.
3. Boud, D., Cohen, R. & Sampson, J. (Eds.) (2001). *Peer learning in higher education: Learning from and which other*. London: Kogan Page.
4. Boyle, F., Kwon, J., Ross, C. & Simpson, O. (2010). Student-student mentoring for retention and engagement in distance education. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 25(2), 115-130.
5. Campbell, M.M. (2007). Motivational systems theory and the academic performance of college students. *Journal of College Teaching & Learning*, 4(7), 78-85.
6. Chen, C.S. (2002). Self-regulated learning strategies and achievement in an introduction to information systems course. *Information Technology, Learning, and performance Journal*, 20(1), 11-24.
7. Duncan, T. G. & McKeachie, W. J. (2005). The Making of the motivated strategies for learning questionnaire. *Educational Psychologist*, 40(2), 117-128.
8. Filcher, C. & Miller, G. (2000). Learning strategies for distance education learners. *Journal of Agricultural Education*, 41(1), 41-53.
9. Garrison, D. R. (2005). Quality and access in distance education: theoretical considerations. In D., Keegan (Ed.) *Theoretical principles of distance education*, (Pp. 8—18), London and New York, Routledge.
10. Gran-Moravec, M.B. & Hughes, C.M. (2005). Nursing time allocation and other considerations for staffing. *Nursing Health and Sciences*, 7, 126-133.
11. Havnes, A. (2008). Peer mediated learning beyond the curriculum. *Studies in Higher education*, 33(2), 193-204.